

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Лящ Оксани Павлівни на дисертацію Дикого Ярослава Олеговича на тему: «Психологічне деталювання вчинку волонтерства», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.092 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дисертації зумовлена специфікою сучасних соціокультурних процесів українського суспільства, за яких волонтерство виходить за межі традиційного сприйняття цього феномена як поширеної форми громадянської активності, натомість постає як психологічно насичений спосіб особистісного буття, морального самовизначення та відповідального вчинення. В умовах тривалих соціальних трансформацій і кризових викликів, волонтерська участь дедалі частіше функціонує як екзистенційно значущий простір реалізації ціннісних орієнтацій, суб'єктної позиції та внутрішньої мобілізації особистості. Саме така смислова багатоманітність волонтерства актуалізує потребу пошукування нових підходів до його наукового аналізу, які б не обмежувалися класичним вивченням діяльнісних чи поведінкових моделей представників цього руху, а розглядали б особливості постання психосоціального акту волонтерства як повноцінного вчинку.

Зауважимо, що дисертація Я.О. Дикого вирізняється науковою своєчасністю та концептуальною виваженістю, оскільки спрямована на подолання фрагментарності й описовості наявних підходів до вивчення волонтерства. Запропонована автором методологічна перспектива психологічного деталювання відкриває можливість мікроподієвого аналізу внутрішньої структури вчинкового акту, дозволяючи простежити, яким чином окремі психологічні події, переживання та переконання формують цілісність волонтерського вчинення, що набуває непересічної значущості в ситуації суспільної поляризації, за якої постає потреба науково обґрунтованого

розрізнення автентичних форм волонтерського учинення та формалізованих або імітаційних проявів просоціальної активності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Основні наукові положення, узагальнення та рекомендації, представлені у дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості та внутрішньої логічної узгодженості. Автор демонструє зріле володіння сучасним поняттєво-категорійним психологічним апаратом, послідовно й методологічно коректно інтегрує вчинковий, циклічно-вчинковий і вітакультурний підходи, поєднуючи їх із власною логіко-аналітичною процедурою психологічного деталювання. Зазначені підходи застосовуються як концептуально цілісний інструментарій аналізу складного психосоціального феномену.

Достовірність отриманих результатів забезпечується комплексністю дослідницького дизайну, що передбачає використання стандартизованих і валідних психодіагностичних методик, репрезентативним обсягом вибірки для проведення емпіричного дослідження, яка налічує 395 обстежуваних, а також поєднання кількісних і якісних стратегій аналізу даних. Інтерпретація результатів вибудована у логічній послідовності, теоретично коректно й узгоджено з вихідними концептуальними засадами дослідження. Висновки до розділів і загальні висновки безпосередньо впливають із теоретичних положень та емпіричних даних і не вступають із ними у смислові суперечності.

Водночас позитивної оцінки заслуговує рівень обґрунтованості й практичної релевантності сформульованих у дисертації рекомендацій. Вони позбавлені декларативного характеру й постають як логічне продовження теоретичних узагальнень і результатів емпіричного аналізу. Рекомендації структурно пов'язані з виокремленими модусами реалізації волонтерства та системою психологічних деталей, які детермінують їх динаміку. Водночас змістовий опис модусів враховує специфіку ціннісно-мотиваційної організації особистості волонтера, рівень розвитку вольових якостей і рефлексивності, а також ризики емоційного виснаження та псевдоактуалізації, що забезпечує їхню методологічну коректність і прикладну ефективність.

Новизна дослідження та одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Я. О. Дикого полягає у принципово іншому способі осмислення феномену волонтерства, яке концептуалізується як повновагомий учинок особистості з унікальним психологічним узмістовленням. Уперше волонтерська активність виводиться за межі спрощених трактувань як окремого різновиду просоціальної поведінки або форми громадянської участі й аналізується як цілісний психосоціальний акт, структурований відповідно до канонічної теорії вчинку В. А. Роменця та циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана. Така методологічна позиція дала змогу розкрити єдність ціннісних орієнтацій, мотиваційних імпульсів, діяльних актів і рефлексивного осмислення у структурі волонтерського вчинення.

Вагомим науковим здобутком є введення та теоретичне обґрунтування поняття психологічної деталі як мікроподії з самобутнім психологічним і соціальним наповненням, що виконує пізнавально-гносеологічну функцію у покомпонентному аналізі вчинку. Уперше розроблено та імplementовано процедуру психологічного деталювання як спеціалізований логіко-аналітичний інструмент дослідження складних психосоціальних явищ, зокрема вчинку волонтерства, який інтегрує аксіопсихологічні, мотиваційні, діяльні та рефлексивні виміри особистісного досвіду. Застосування цієї процедури орієнтоване на мікроподієвий аналіз ковітального досвіду волонтера, що уможливорює часово-просторову локалізацію ключових переживань, світоглядних універсалій і форм особистісної мобілізації.

Новизна результатів емпіричного вивчення полягає в тому, що вперше здійснено системне дослідження волонтерства як канонічного вчинку та запропоновано типологію чотирьох модусів його зреалізування, а саме операційного, дії, діяльності та власне вчинення, з урахуванням ціннісних, мотиваційних, діяльних і рефлексивних психологічних деталей. Подальшого розвитку набули уявлення про волонтерство як ковітальну подію, що виходить за межі прагматичної соціальної дії й постає значущим актом самотворення, внутрішньої трансформації та відповідального громадянського самовизначення особистості. Запропонований модусний підхід забезпечує науково обґрунтовану

диференціацію автентичного волонтерського вчинення та його формалізованих або імітаційних проявів, роблячи істотний внесок у розвиток психології вчинку.

Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Я.О. Дикого має чітко вибудовану, завершену й внутрішньо узгоджену структуру, що охоплює вступ, три логічно взаємопов'язані розділи з підсумковими висновками, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Така композиційна організація забезпечує послідовне розгортання авторського задуму від теоретико-методологічного обґрунтування досліджуваної проблематики до її емпіричного вивчення та інтерпретації результатів. Зміст роботи повністю відповідає поставленій меті та завданням дослідження, вирізняється концептуальною цілісністю, логічною виваженістю й методологічною зрілістю викладу.

Перший розділ дисертації присвячено ґрунтовному аналізу феноменів деталі та деталювання у міждисциплінарному науковому дискурсі й виконує базову методологічну функцію, закладаючи теоретичні підвалини авторського підходу. У другому розділі послідовно й аргументовано здійснено концептуалізацію вчинку волонтерства у координатах канонічної теорії вчинку та циклічно-вчинкового підходу, що дозволяє цілісно реконструювати психологічну структуру волонтерського вчинення. Третій розділ містить результати масштабного емпіричного дослідження, подані з дотриманням вимог наукової логіки, методологічної коректності та інтерпретаційної виваженості.

Зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія». Праця характеризується достатнім обсягом, високим рівнем наукової аргументації, коректним використанням поняттєво-категорійного апарату та послідовним дотриманням принципів академічної доброчесності. Поданий матеріал є системним і науково цінним, що засвідчує сформованість у здобувача здатності до самостійного здійснення повноцінного психологічного дослідження.

Дисертаційна робота виконана автором самостійно з неухильним дотриманням етичних і нормативних засад сучасної науково-дослідницької

діяльності. У процесі її підготовки Я. О. Дикий коректно інтегрує наукові ідеї, концептуальні положення та емпіричні результати інших дослідників, забезпечуючи належну точність посилань і відповідне бібліографічне оформлення згідно з чинними вимогами. Відсутність порушень академічної доброчесності підтверджується результатами перевірки дисертації в програмі «StrikePlagiarism», які засвідчили відсутність ознак академічного плагіату та інших форм некоректних текстових запозичень. Таким чином, подана дисертація повною мірою відповідає етичним і правовим стандартам наукової діяльності та може бути рекомендована до публічного захисту.

Практичне значення результатів дослідження.

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає у можливості цілеспрямованого застосування отриманих результатів у професійній діяльності психологів, які здійснюють психологічний супровід волонтерів, волонтерських спільнот, громадських організацій і благодійних інституцій. Запропонована процедура психологічного деталювання може використовуватися як діагностичний інструмент для виявлення особливостей ціннісно-мотиваційної організації волонтерської участі, визначення рівня вчинкової зрілості особи, а також для профілактики емоційного виснаження, псевдоактуалізаційних тенденцій і зниження ефективності волонтерської діяльності.

Матеріали дисертації мають виразний навчально-методичний потенціал і можуть бути використані у викладанні дисциплін психологічного профілю в закладах вищої освіти, зокрема курсів «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Психодіагностика», а також у системі підготовки та підвищення кваліфікації психологів і соціальних працівників. Практична апробація результатів дослідження у навчальному процесі підтверджується довідками про впровадження, що засвідчує їх прикладну значимість і наукову обґрунтованість.

Повнота викладення результатів у наукових публікаціях.

Основні теоретичні положення, методологічні підходи та результати емпіричного дослідження, представлені у дисертаційній роботі, отримали достатньо повне й системне висвітлення у наукових публікаціях здобувача. Матеріали дисертації апробовано у чотирьох статтях, опублікованих у фахових

наукових виданнях, а також у семи тезах доповідей, включених до збірників матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій, що забезпечує належний рівень наукової верифікації отриманих результатів.

Публікації характеризуються тематичною відповідністю дисертаційному дослідженню, логічною послідовністю викладу та коректним використанням фахової психологічної термінології. Публікаційна активність здобувача засвідчує системний характер наукової роботи над обраною проблематикою, дотримання принципів академічної доброчесності та відповідність вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні питання.

Не заперечуючи наукової значущості отриманих положень і висновків, вважаємо за доцільне окреслити окремі дискусійні моменти, які мають характер побажань і спрямовані на подальший розвиток запропонованого підходу.

1. У теоретико-методологічному розділі методологічно продуктивним могло б бути більш розгорнуте зіставлення авторської процедури психологічного деталювання з іншими якісними дослідницькими стратегіями (зокрема наративною та феноменологічною), що дозволило б чіткіше окреслити її евристичні можливості та межі застосування.

2. В емпіричному розділі доцільним видається ширше представлення ілюстративних прикладів якісного аналізу психологічних деталей у формі докладно реконструйованих мікроподій, що могло б підсилити наочність інтерпретацій і глибше продемонструвати смислову унікальність вчинкового досвіду волонтерів.

3. Практичний блок рекомендацій міг би бути доповнений окремо виокремленим напрямом застосування процедури психологічного деталювання у системі профілактики емоційного виснаження волонтерів, з урахуванням специфіки тривалого функціонування в умовах кризових ситуацій.

Зазначені зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи, а радше окреслюють перспективні напрями її подальшого теоретичного та прикладного розвитку.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН.

Кваліфікаційна наукова праця Дикого Ярослава Олеговича на тему «Психологічне деталювання вчинку волонтерства» постає концептуально цілісним та завершеним науковим дослідженням, у межах якого сформульовано оригінальні теоретичні узагальнення, запропоновано нові підходи та отримано результати з виразною прикладною значущістю, що істотно поглиблюють сучасні уявлення про психологію вчинку й психологічну природу волонтерства. Здобувач продемонстрував високий рівень фахової компетентності, ґрунтовне володіння сучасним методологічним інструментарієм і здатність до розв'язання складних теоретичних і практичних проблем сучасної психології.

За змістом, науковим рівнем, новизною, теоретичною цінністю і практичною значущістю отриманих результатів, а також за якістю їх оприлюднення, дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341, 19.05.2023 р. № 502 та 03.05.2024 р. № 507), а її автор, Дикий Ярослав Олегович, заслуговує на присудження цього наукового ступеня.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
психології та соціальної роботи
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Засвідчую

Начальник відділу кадрів

" 19 " 02 2024

20

Оксана ЛЯЩ